

AZ ANYANYELVRŐL MA, A FELVIDÉKEN

„A szlovákiai magyarság tegnap és ma csak nyelvével és nyelvében élhet emberhez méltó életet.” Mottója is lehetne ez a Fábry Zoltán-idézet a Kassán megtartott 43. Kazinczy-napok eseményeinek. Az érdeklődők száma mérsékelt volt. Az aktív tanárok zöme szándékosan mellőzte a magas színvonalú rendezvényt. Tartják magukat hagyományukhoz. Részletek néhány előadásból.

Kolár Péter (a Csemadok városi választmányának elnöke)

Sok-sok év telt el azóta, hogy a magyar nyelv és irodalom rohamos fejlődésnek indult és kifejezési eszközei európai szintre emelkedtek. Ám ezt az örömteli folyamatot 1920-ban nagy csapás érte. A nemzettől elszakadt magyar közösségeknek ezután a nyelvhasználatért és a magyar nyelv fennmaradásáért is meg kellett küzdeniük. Volt egy korszak, amikor nyelvünk egyszerűen tagadásba vétetett, kihágási objektummá vált. A bűn vádjá évek múltával ugyan szelídülni látszott, ám más veszélyek tornyosultak felettünk: a nyelv elsekélyesedése, a beletörődés és az elfeledés. 1968 szeptemberében, a „baráti” invázió után, a Csemadok kassai Fő utcai irodájába beivharzott Tolvaj Bertalan, a Szlovák Nemzeti Tanács nemzetiségi titkárságának akkori vezetője. „Miért nem tájékoztattatok arról, hogy a Nagyida melletti Gomboson megszűnik a magyar iskola? – mennydörögte. Erről sajnos mit sem tudtunk. Nem sejtettük, hogy az első magyar iskola megszűnése Szlovákiában milyen folyamatot indíthat be.” Ő tudta.

„A Kazinczy-napok már a kezdetektől nagy érdeklődésre tartott számot. Példáján a környező országok magyarlakta közösségei is felbátorodtak, és példa értékűnek tekintették azt a következetes munkát, amelyet a Csemadok révén a magyar nyelv érdekében tettünk.”

A rendezvény két évtizeden át minden nehézség ellenére virágzott. 30-40 pedagógus vehetett részt rajta, jöttek az újságírók, írók és költők, hogy hallgassák meg a legnevesebb magyar nyelvészeket, mint Lőrincze Lajost, Grétsy Lászlót, Szathmáry Istvánt, Deme Lászlót (aki nemrég hunyt el), Montágh Imrét. A rendszerváltás után a Kazinczy-napok lendülete a mečiari időszakban megtört. „Nyelvünk állapota romlik, a magyarság fogyatkozik, iskoláink diáksága csökken, a közéletben magyarelles atrocitásokra kerül sor, s ezek megrettentik a kevésbé elszánt magyarokat.” A szakemberek dolgoznak, de ahhoz, hogy munkásságuk széles körben ismert legyen és önbizalmat adjon, szükség van a Kazinczy-napokra és a hasonló rendezvényekre. „Elvárjuk ezért a hazai és magyarországi döntéshozóktól, hogy tevékenységükkel a továbbiakban ne járuljanak hozzá a magyar nyelv degradálásához. Lényegében mi is ezt a látszatot erősítettük akkor, amikor évekig a legszerényebb helyeken rendeztük meg összejöveteleinket. A helyszínek azt sugallták, hogy a magyar nyelv művelése már a kocsmákba szorult vissza. Ez a nyelv mást érdemel!

Simon Szabolcs (Selye János Egyetem, Révkomárom)

A magyar nyelv és irodalom tantárgy helyzetét vizsgálta a szlovákiai magyar tanítási nyelvű középiskolákban. A kérdőíves felmérés érdekes eredményeket hozott. Bár azt mondják, a gyerekek nem szeretnek mozogni, a torna mégis a kedvencek közé tartozik (majd 70% szereti). A népszerűtlen tantárgyak közé tartozik a matematika, a fizika, majd a kémia. Mennyire tartják fontosnak az anyanyelv átörökítését? Az ország nyugati részén 88%-a tartja fontosnak azt, hogy utódaik is anyanyelvükön szerezzék meg a tudást. Viszont 7% kevésbé fontosnak tartja. Ez megnyugtató eredmény. Országosan viszont csak 82% tartja ezt fontosnak. Ez a 6%-nyi különbség a magyarság helyzetének függvénye. Ahol a magyarság nem tömbben él, jobban ismerik az államnyelvet, ott több a vegyes házasság. A különbség mutatja az asszimilációt. Még inkább mutatná, ha kivennénk az országos mintából a nyugati eredményeket. Ahogy kelet felé haladunk, egyre kevésbé fontos az anyanyelv.

Kellemes meglepetés volt, hogy 16–19 éves fiatalok nagyon szeretik a magyar irodalmat. 25% fölött van azok aránya, akik szeretik a fogalmazást. Az irodalmat nem szeretők aránya nem éri el az 1%-ot. A diákok számára a legnagyobb probléma a kötelező olvasmány (20%) meg a helyesírás (12%). Viszont kevésbé okoznak gondot

a memoriterek (7%), vagy a szövegek elkészítése (9%). Azok aránya, akik minden nap foglalkoznak a magyar nyelvvel és irodalommal 3,2%-ra rúg. 60%-uk csak egy nappal előtte készül. 11% csak az iskolában. 4,5% egyáltalán nem készül. Az a közvélekedés, hogy a fiatalok rendkívül keveset olvasnak, téves. Itt is váratlan eredmény született. Regényt és verset egyformán 7,8% olvas naponta, novellát csak 2,3%. Teletextet 30,7%, ami szintén meglepő. Természetes, hogy az internetet 39,5% olvassa. Ezek egyáltalán nem elrettentő eredmények.

Gál Sándor író: Ahogy látom...

„Az én mondandóm sokkal tragikusabb és nyelvi vonatkozású” – kezdte az író. – „Az utóbbi fél esztendőben kétszer-háromszor találkoztam alsó tagozatos diákokkal Szepsiben és szülőfalumban, Búcsón. De ami a szülőfalumban ért, azt nem tudom értelmezni, feldolgozni. Szepsiben az alsó tagozatosok nem tudják, mi a Göncölszékér! Így faggattam őket. Ismerik a Nagymedvét? A Fiastyúkot?” A gyerekeknek ma már nincs égboltjuk.

„Bal lábán sarka vett, jobb lábán szélső talpa.” Így különböztették meg tulajdonosaik libáikat. „Száz libafal-kából tudtam, melyik a miénk. Minden portának megvolt a maga jelzés módja. Minden gyereknek első munkahelye a libalegeltetés volt. Meg kellett védeni a libákat, az összekeveredéskor ki tudta a gyerek választani.” „Minden ami bennünk, általunk megtörtént, az a nyelvben lecsapódik. A nyelv horizontális, nem hierarchikus jelenség. Palatáblára, pergamenre, papírra, liba lábára írjuk azt, ami visszaváltható emberi hangra. Ez egy csoda. Az írás az emberiség lehetséges reinkarnációja, történetének teljessége. A fenti tapasztalataim nyomán kétségeim vannak, működik-e ez. Gál Sándor azzal szembesült Búcsón, hogy a hagyományos parasztgazdálkodás és termelési mód, az állattenyésztés és szerszámok alapszavaival, megnevezéseivel sincsenek tisztában a gyerekek.

Gál elég régen rájött, amit nem írunk le, azt magunkkal visszük oda, ahonnan nem lehet visszahozni. 1963 óta azért vezet rendszeresen naplót. Az agyagtáblák üzenete – Rákos Sándor kötetének címét véve kölcsön – ötezer év távlatából ismét megszólaltatható, mert lejegyezték. A halál elleni védekezés az írott beszéd. A döbbenet netovábbja számára, hogy akiknek írja műveit, azok nem értik. Pedig olyat ír, ami jelenvaló valóság volt. „Magyarul mondom, de akinek mondom, nem tudja értelmezni. Nem is igen akarja.” Az írói felelősség súlya nyomja. „Ez a mi felelősségünk, amit nem ruházhatunk át senkire. Csak mi tudjuk a neveket értelmezhetően átadni. Egészen mélyen azt érzem, tudathasadásos állapotba kerültünk nyelvileg, emberileg egyaránt. Nem hiszem, hogy bárhol meg lehet ezt oldani, mert az a közeg vált semmissé, amelyben ezt át lehetett adni.” Ez nem az a világ, ahol a gyermek megtanulja a Tejút nevét, Csaba királyfi legendáját. Így nem tudja értelmezni irodalmunk egy részét. „Itt a gondom önmagammal. A globalizáció egy olyan rabszolgatartó társadalom, amelyet elfogadunk minden vonatkozásában. Tolerálunk valamit, ami emberileg elfogadhatatlan. Ebből a világból nem marad a következő nemzedék számára semmi. Volt egy időszak életemben, amikor a tudás szépséggé vált. Most meg oda jutottunk, hogy ez az emberi tudás az emberek, sőt az egész bolygó ellen fordul. Ez nem hosszú távú utópia, hanem a kivédhetetlen jelen.”

Sándor Anna egyetemi tanár (Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

Nyelvjárási háttér és anyanyelvi oktatás című előadásában hét kérdéskörrel foglalkozott. A tanítás fő céljának mindenütt a köznyelv elsajátítását tekintik, ami hátrányos. Kisebbségben az alapnyelv a nyelvjárás. Baj, ha a pedagógus az anyanyelvet a nyelvjárás háttér figyelembevétel nélkül kívánja elsajátíttatni. A legnagyobb gond a nyelvjárásban szocializálódott gyermeket arra szorítani, hogy a köznyelvet sajátítsa el. Az általa használt nyelvjárás elveszíti presztízsét és stigmatizálttá lesz. A megszegyenítést sokszor a többi, nem a magyar nyelvet oktató tanár követi el. A nyelvjárás elhagyása kisebbségi közegben az anyanyelvtől és közösségtől való elfordulást hozhatja magával. Az eredmény a nyelvváltás. Nem a magyar köznyelv elsajátítása lesz az eredmény, hanem az asszimiláció! A tankönyveknek és oktatásnak a nyelvjárás háttérből és a kétnyelvűségből kell(ene) kiindulni.

A nyelvjárás nem fölösleges vadhajtsága a nyelvnek, hanem fontos elsődleges és másodlagos funkciói vannak. Kisebbségben közösségi társadalmi közege, a világ megismerésének hordozója. A globalizációban a nyelvjárás az identitás, a regionális hovatartozás szinte egyedüli jelképe. A népviselet eltűnése, a táplálkozási szokások uniformizálódása miatt. Másodlagos funkciói közül, fontos szerep hárul rá a köznyelv gazdagításánál. A köznyelv elsajátításának kiindulópontja és egyáltalán nem hanyagolható el esztétika szerepe sem. A magyar szépirodalomban nem, de más nyelvek esetében nyelvjárásban születnek szépirodalmi művek. Szépirodalmi írásokban mégis

találkozhatunk ilyen elemekkel, mint az egyéni beszédstílus, a társadalmi-szociális hovatartozás jellemzői, vagy a hely szellemének megidézése céljából.

A világ népeinek abszolút többsége két- vagy többnyelvű. Német és amerikai dialektológusok kutatásai nyomán a tankönyvekben is megjelennek az eredmények. A német tankönyvek számolnak azzal, hogy a tanulók milyen különböző nyelvjárási háttérrel indulnak neki a tudás elsajátításának. Német nyelvterületen nemcsak regionális hibaprognózisok léteznek, hanem terápiajavaslattal is szolgálnak szópárokra alapozva, a kontraszt alapján. Követendő nyelvi hibaföldrajz térképen szemléltetik, egyes területen milyen hibák fordulnak elő a helyesírásban. Az Egyesült Államokban az anyanyelvi oktatás azért a leghatékonyabb, mert az adott nyelvhasználatból indulnak ki, melyet a diák a legjobban ismer, spontán módon, familiáris környezetben használ. A helyesírási hibák felmérése fontos, mert kiderítendő, hogy milyen nyelvjárási háttérre mennek vissza. Egyes magyar nyelvjárásokban hiányoznak a hosszú mássalhangzók. Így ezeket többet kell gyakoroltatni.

A ma alkalmazott szakmódszertan szerint, a nyelvjárás ignorálása szakmai és emberi felelőtlenség. A nyelvjárások egyenrangúak a köznyelvvél, de hatókörük korlátozottabb. A köznyelv eredményes elsajátítása kontrasztív szemlélettel sajátítható el. Gond mégis mutatkozik, mert a tanárképzés a 21. században tovább örökíti a megbélyegzést. Nem tudatosan, de rombolja a diákok lelkét azért, mert e káros „hagyomány” rabjai. Nem teszik kritika tárgyává az évszázados gyakorlatot és elméletet. A módszertani tankönyvek alig érvényesítik a szociolingvisztikai szempontokat, így a tanáron múlik, milyen szemléletet ad át. A szlovákiai középiskolai tankönyvekben alig mutatkozik meg a szemléletváltás. A továbbiakban az előadó ezeket tekintette át. Van, aki a nyelvjárás pozitív és negatív hatásáról értekezik. Ez eleve negatív viszonyulást alakít ki a diákokban. A szerzők mellőzve a tudományosságot, a purizmust követik. A nyelvjárási jelenségeket a nyelvjárási hibák közé sorolja, ami kedvezőtlenül hat a diákok beidegződéseire.

A cél nem az, hogy a fiatalt elidegenítse az anyanyelv e változatától. Az oktatónak azt kell megtanítania, hogy az egyes nyelvi formáknak milyen kommunikációs szerepe van, mikor alkalmazza azokat. Szükség szerint használja. Különböző nyelvváltozatokat használunk, ha a nagymamával, a tanárral, vagy a haverral beszélünk. A fiatal kreatívan igazodjon a beszédhelyzethez, mert a maga helyén mindkettő helyénvaló. A nyelvjárás megőrzése és a köznyelv elsajátítása a cél. Fontos, hogy a nyelvtanóra a középiskolákban kellő hangsúlyt kapjon, mert a diákok a későbbiekben már nem találkoznak vele.

Szabómihály Gizella nyelvész

A mai gyerekek más élethelyzetben élnek. Azokat a szavakat, azoknak a tárgyaknak a nevét felejtik, amelyekkel nem találkoznak. Nem lett kisebb a szókincsük. A jelenlegi a mai világot tükrözi vissza, a régi az akkorit. A nyelvészeti feladatok elvégzésére kevés az ember. A helynevekkel kapcsolatosan elmondta, 1913-ban, majd 1944-ben szabályozták azokat. A magyarországi gyakorlat az 1913-as szabályozáshoz igazodik, holott sok esetben ezeket a helyneveket az emberek nem használták. Más esetekben összevonták a településeket. Kaposkelecsényt egykor Nyáradkelecsényként emlegették. Így néhány esetben nem egy neve van a településnek. El kell érni, hogy a gyakorlathoz igazodva, a helyi hatóságokkal megegyezve, alakítsák ki a legmegfelelőbb helynevet. Szlovákiában 512 településen élnek nagyobb számban magyarok. Itt meg lehet egyezni. Nagyobb gond a magyar nyelvterületen kívüli települések névanyagának szabályozása. A 3000 helynévből 5-600-nak nem fordul elő a magyar neve. Ezekben az esetekben rendszerint a szlovák név állandósult. De másutt is hasonló a helyzet. Székelyföldön például nem ismerik a Maros megyei magyar helyneveket.

Vančóné Kremmer Ildikó dékánhelyettes (Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

Nyelvi mítoszok a nyelvtankönyvekben, avagy milyen nyelvtant tanítunk a szlovákiai magyar középiskolákban címmel tartotta meg előadását. – Mi az, hogy tankönyv? – kérdezte. Erre sokfajta válasz olvasható, de a legtöbb megkerüli a lényegét. Pedig csak az lehet tankönyv, ami tudományosan elfogadott véleményeket továbbít. A definíciók zöme nem kéri számon, hogy tartalma megfeleljen a didaktika, a pedagógia, a lélektan és a szaktudomány mai állásának, és még azt sem kéri számon, milyen szinten kellene lennie a leírtaknak. Elvben a nyelvészet eredményeit kellene továbbítania. Mivel ennek a kérdéskörnek nincs koordináta rendszere, amihez mérjük, mítoszokat, féligazságokat közvetít, amelyek egy közösség számára fontosak. Amikor ezeket megkérdőjelezzük, a

közösség úgy érzi, létalapját éri támadás. Ez érzelmi szükségleteit elégíti ki. A kisebbségek esetében szükség van egy emocionális töltetre, mely azt sugallja, érdemes elvállalni a kisebbségi létet. A mítoszok segítik az emberek eligazodását. Milyen a nyelvi mítosz? Féligazság, melynek igazságtartalmát nem elemzik. Generációkon át él, hitbéli meggyőződésé válik. Ezért velük nem lehet vitatkozni. Miért kell ezzel foglalkozni? Mert ezek befolyásolják az emberek beszédét. Nyelvi viselkedésünket. Ha kirekesztő jellegűek, akkor hozzájárulhatnak a társadalmi igazságtalanság fenntartásához. Az anyanyelvhez különleges bensőséges viszony köti az embert. De mi van a tankönyvekben? „Ez a legfontosabb, hiszen anyánktól kapjuk. Helyesen és szépen kell beszélni” De ki határozza meg, mi a helyes és mi a szép beszéd? Mi a helyzet a kétnyelvű emberekkel? Magyarországon is egyre több a vegyes házasság. Mindennapi életükben rendszeresen használunk több nyelvet. Az a feltételrendszer, melyben az anyanyelv a döntő tehát már nem létezik. Természetes kétnyelvűségben nehéz megmondani, melyik az anyanyelv. Nehéz eldönteni, mi a kedvesebb. Mindig a beszédhelyzet dönti el, melyik nyelvet használjuk.

A legveszélyesebb mítosz, hogy a magyar nyelv egy változatban létezik. Az összes tankönyv ezt sulykolja. A tankönyvek rendszerint közlik, a magyar nyelvben 14 magánhangzót és 25 mássalhangzót ismerünk. Majd a gondos tankönyvek megemlítik, hogy egyes vidékeken használatos a zárt *ë* hang is. Ez a plusz hang most akkor kié, a szomszédasszonyé? Vagy mégis a magyar nyelv sajátja? Ez ellentmondás. Ha ismered, ne szégyellj használni – írja egy 2009-es könyv. Nem minden helyzetben használjuk az irodalmi nyelvet. Ez nonszensz, lehetetlen. A tankönyv eleve azt sugallja, az idegen szó nem jó. A szó végleges jelentését a szöveggörnyezet dönti el. Azt mondjuk, hogy labor, máskor laboratórium, fagyi, máskor fagyalt, pulcsi meg pulóver. Nem ugyanazt jelenti. Semmi baj nincs, ha Reisz András, füleki palóc meteorológus nyelvjárását használja a tévében. Ha a budapesti köznyelvhez asszimilálódik, akkor eltűnik a frissesség, a szín, a sokféleség. Az, ami gyönyörködtet. Mire jó a nyelvjárás a tankönyvekben? Semmire! „A legelső dolog, ami a gyermeket meglepi az iskolában, az, hogy az a magyar nyelv, melyet otthon tanult az édesanyjától, s melyet szülei, testvérei és játszótársai beszélnek, nem helyes, hanem szégyellnivaló.” (Papp István, 1935) A prágai nyelviskola véleménye szerint: „Az irodalmi nyelv jellegzetes kettős tendenciát mutat: egyfelől a kiterjedés tendenciáját, azt, hogy a koiné szerepét játssza, másfelől azt a tendenciát, hogy az uralkodó osztály monopóliuma legyen.” (1929) A többségi nyelv kerüljön vezető helyzetbe a kisebbségi rovására. Ha az bekövetkezik, akkor az utóbbi visszaszorul.

Egy felmérés szerint, arra a kérdésre, meg lehet-e csupán a beszéd szerint ítélni valakinek az intelligenciáját, a budapestiek fele igennel válaszolt. Baj van a magyar társadalom nyelvről alkotott véleményével! Valaki pert nyert, mert nyelvhasználata miatt nem vették föl. Egy további példa. Valaki cigány hanghordozással felhívja az álláskeresőt. A válasz: nincs állás. Ha ugyanaz a személy köznyelven érdeklődik, a válasz: jöjjön be holnap, megbeszéljük a részleteket. A lingvicizmus a nyelvi diszkrimináció egy fajtája, melyek nyelvi alapon elkülönülő közösségek közötti egyenlőtlen hatalommegosztást segítik elő, illetve reprodukálják. A 19. századi nyelvtanok – szögezte le az előadó – a nyelvi mítoszok éltetői.

Szabómihály Gizella (Gramma Nyelvi Iroda, Dunaszerdahely)

Előadása a dél-szlovákiai nyelvi tájképről szólt. Vagyis a feliratok típusairól a magyarlakta területen. A matri-cás akció elsősorban Nyugat-Szlovákiát érinti. A magyar feliratok hiányára hívja föl a figyelmet. Ezt fedi a nyelvi tájkép kifejezés, melyet az angolból vettek át. A nyelv (vagy nyelvek) vizuális jelenlétét vizsgálja. A nyelvi tájképet az adott régióban, településen látható nyilvános feliratok alkotják (üzletnevek, reklámtáblák, utcanévek stb.). Erre számos példát találunk Québecben, Belgiumban flamand és vallon vonatkozásban. Egyértelmű kapcsolat a francia nyelvűek sokasága és a vitalitás között. Itt születtek az első jogszabályok. Ennek az a funkciója, hogy informálnak, milyen nyelven beszélnek az adott területen. Ha egy nyelv megjelenik feliratokban is, annak megnő a presztízse. Ezért van sok angol nyelvű felirat. Szlovákiában függetlenül attól, hogy a kisebbség részaránya eléri-e a 20%-ot, szabadon használhatók a magyar nyelvű feliratok. Kassán is ki lehet írni bármit! Van kínai, vietnami felirat. Informál arról, milyen jellegű az étterem, még ha nem tudjuk elolvasni.

Az önkormányzatok még nem tudtak a bővítésre reagálni. Egyre több csallóközi település fogadott el nyilatkozatot, hogy a legnagyobb mérvű kétnyelvűsége törekednek. A vállalkozókat nem lehet kötelezni, de felhívásokkal motiválni lehet őket. 1989-ig a kevés magyar nyelvű felirat oka, hogy minden állami kézben volt. Ma már sokkal több típussal találkozunk. Az állam passzív módon viselkedik. Ha van törvény, semmilyen pozitív támogatás

nem nyújt. Ahol a magyarok többségben élnek, ott tudatos a kétnyelvűség. Szenci vállalkozók fogalmazták meg azt a kérdést, minek kiírni magyarul, ha mindenki ért szlovákul? Ez helytelen kérdésfelvetés. A gyerek szempontjából fontos, hogy magyar feliratot silabizáljon! Szerepe végül is kettős. A járókelőket arról tájékoztatja, milyen nyelveken beszélnek az adott területen, s így szabályozza a nyelvi viselkedést. Szimbolikusan az adott nyelvet beszélő közösségben nyelvüket felértékeli és pozitív csoportidentitást alakít ki.

A vállalkozók szeretik a semleges nyelvi feliratot. Meg azt, hogy ne kelljen több nyelven feltüntetni. Rendkívül sok a nemzetközi elnevezés. Nagyobb városok mellett üzletközpontok létesültek, ahol angolul, vagy németül jelenik meg a cég neve. Nem törekednek rá, hogy felirataikban a helyi lakosságot megszólítsák. A Jednota szövetkezet Dunaszerdahelyen minden üzleten két nyelven tünteti föl a feliratot, Galántán csak egynyelvűen. Még a magyar érdekeltségű vállalatok sem tartják fontosnak, hogy magyarul is feltüntessék árukínálatukat és nevüket. Pedig lehetnének internacionálisak! Jellemző, ha idegen szót írnak ki, akkor annak szlovák formáját tüntetik föl (pedikúra, manikúra). A nemzetközi vállalatoknál is lehetne ezt érni. Az önkormányzat amikor velük szerződést köt, előre ki kell kötni, hogy magyarul is írják ki a tudnivalókat!

A szlovákok nem tartják fontosnak, hogy magyarul is kiírják az üzletek nevét. A helyi önkormányzatok különböző stratégiát követnek, hogy a törvényt érvényesítsék. A kisebb településeken nem voltak utcanevek, de most már két nyelven utcanevtáblákat tesznek ki. Ebben az esetben is az a döntő, hogy az önkormányzat ezt mennyire tartja fontosnak. Pozitív jelenség, hogy megjelennek a kétnyelvű megállótáblák.

Egyre többen fordulnak a Gramma Nyelvi Irodához tanácsért (<http://www.gramma.sk/>). Kellemetlen vásárló vagyok – mondta az előadó. – Beszélnek magyarul? Miért nem írják ki magyarul? Kiírhatják! Ha a kiszolgáló személyzet folyamatosan találkozik ilyen megjegyzésekkel, akkor elgondolkodik. Folyamatosan kell nyomást gyakorolni. Akkor változás várható. Ne feledjük, szavazópolgárként és vásárlóként is tehetünk a magyar nyelv nyilvános használatának erősítéséért! – volt az előadás zárógondolata. Majd a vita folyamán közölte, lesz egy www.onkormanyzat.sk honlap, melyen határozat-, kérvényminták, statútumok, rendeletek lesznek megtalálhatóak. Közigazgatási szótár készül, ez is folyamatosan fölkerül a világhálóra.

A zárszót Kolár Péter tartotta, akinek vállán nyugodott az egész rendezvény lebonyolítása, megszervezése. Tartalmát tekintve pozitívan értékelhető, a külsőségeket tekintve megújult. Nagyon negatív jelenség az aktív pedagógusok hiánya. Magyarországon sok hangzatos szó esik a határon túli magyarság támogatásáról. Viszont a nyelvművelő rendezvényekre, amelyekre oly nagy szükség van ott, ahol a magyarság egyre gyengül, a szórványban, nem jut támogatás. Annál furcsább, a szlovák kormányhivatal fontosabbnak tartotta a támogatást, mint a magyar. Kosztolányi mondotta, csak az anyanyelvvél nem lehet soha jóllakni!